

Briselē, 14.11.2012.
COM(2012) 672 final

**KOMISIJAS PAZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM, PADOMEI, EIROPAS
EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJAI UN REĢIONU KOMITEJAI**

Ziņojums par Eiropas ūdens trūkuma un sausuma novēršanas politikas novērtējumu

{SWD(2012) 380 final}

KOMISIJAS PAZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM, PADOMEI, EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJAI UN REĢIONU KOMITEJAI

Ziņojums par Eiropas ūdens trūkuma un sausuma novēršanas politikas novērtējumu

1. IEVADS

Iepriekšējos desmit gados ES ir augušas bažas par sausuma periodiem un ūdens trūkumu, jo īpaši saistībā ar ūdens pieprasījuma un ūdens pieejamības ilgtermiņa neatbilstību Eiropā.

Pēc tam, kad 2003. gadā viens no ilgstošākajiem sausuma periodiem skāra vairāk nekā 100 miljonu iedzīvotāju un trešo daļu ES teritorijas un radīja zaudējumus vismaz EUR 8,7 miljardu apmērā, ES Ministru padome aicināja Eiropas Komisiju pievērsties ūdens trūkuma un sausuma problēmai ES.

Komisija uz šo aicinājumu atbildēja Paziņojumā par ūdens trūkuma un sausuma problēmu Eiropas Savienībā¹, kurā noteica „ūdens hierarhiju”, saskaņā ar kuru ūdens pieprasījuma pārvaldība būtu jānodrošina pirmām kārtām, bet alternatīvas piegādes iespējas – tikai tādos gadījumos, kad ir izsmeltas efektīvas ūdens izmantošanas iespējas. Paziņojumā precizētas septiņas galvenās politikas iespējas risināt ūdens trūkuma un sausuma problēmas. Katra no tām ir novērtēta 3.1.1. – 3.1.7. iedaļā turpmāk.

Komisija ir novērtējusi panākumus šo politikas iespēju īstenošanā ikgadējos paveiktā darba novērtējumā ziņojumos 2008., 2009. un 2010. gadā. Šis ziņojums ir atbilde Padomes 2007. gada pieprasījumam līdz 2012. gadam pārskatīt, vai ūdens trūkuma un sausuma novēršanas politikā ir sasniegti tās mērķi samazināt ūdens trūkumu un neaizsargātību pret sausumu. Tajā aplūkots arī, vai pasākumi, kas veikti, īstenojot Ūdens pamatdirektīvu (turpmāk ŪPD)², ir palīdzējuši atrisināt ūdens trūkuma un sausuma problēmu. Šis novērtējums pamatojas uz virkni pētījumu³, ko uzsākusi Eiropas Komisija, un dalībvalstu upju baseinu apsaimniekošanas plānu novērtējumu. Tas ir viens no pilāriem, uz ko pamatojas Konceptuālais plāns par Eiropas ūdens resursu aizsardzību. Sīkāka informācija ir atrodama pievienotajā Komisijas dienestu darba dokumentā.

2. ŪDENS TRŪKUMS UN SAUSUMS EIROPĀ

Sausums 2011. un 2012. gadā skāra plašus apgabalus Dienvidēiropā, Rietumeiropā un pat Ziemeļēiropā. 2011. gadā tika piedzīvots iepriekšējo simt gadu laikā skarbākais sausuma periods, kad nokrišņu daudzums bija tikai 40 % no vidējā rādītāja. Abos minētajos gados ūdens pieejamība pavasarī bija ievērojami samazinājusies un plašos ES apgabalos tika noteikti ūdens lietojuma ierobežojumi. Iepriekšējos 30 gados krasi pieauga sausuma periodu biežums un ietekme. No 1976. līdz 2006. gadam sausuma skarto reģionu un iedzīvotāju skaits pieauga gandrīz par 20 % un sausuma izraisītās kopējās izmaksas sasniedza EUR 100 miljardus.

¹ COM(2007) 414 galīgā redakcija.

² Direktīva 2000/60/EK, OV L 327, 22.12.2000., 1. lpp.

³ http://ec.europa.eu/environment/water/quantity/building_blocks.htm

Vismaz 11 % ES iedzīvotāju un 17 % tās teritorijas 2007. gadā piedzīvoja ūdens trūkumu, un šī parādība plešas plašumā; var uzskatīt, ka pašlaik ievērojamā upju baseinu daļā ir nepietiekams ūdens daudzums visu gadu. Vasaras mēnešos ūdens trūkums ir izteiktāks Dienvideiropā, taču tas aizvien vairāk pieaug arī Ziemeļeiropas upju baseinos, tostarp Apvienotajā Karalistē un Vācijā.

Izskatās, ka šīs tendences nostiprinās. To baseinu izvietojuma modelī, kuros būs ūdens trūkums 2030. gadā – vasarā un visu gadu –, paredzams, ka upju baseinu skaits, kuros trūks ūdens, palielināsies līdz pat 50 %⁴.

Gan sausums, gan ūdens trūkums var izraisīt ekonomiskus zaudējumus svarīgākajās nozarēs, kas izmanto ūdeni, un ietekmēt vides bioloģisko daudzveidību, ūdens kvalitāti, mitrzemju deģenerāciju un zudumu, augsnes eroziju, augsnes degradāciju un pārtuksnešošanu. Dažas no šīm parādībām ir īslaicīgas, un apstākļi drīz vien atkal normalizējas, turpretī citas var kļūt pastāvīgas.

3. ŪDENS TRŪKUMA UN SAUSUMA NOVĒRŠANAS POLITIKA EIROPĀ

Politikas instrumenti, kas tika noteikti 2007. gada paziņojumā un ŪPD, ir nozīmīgi rīki to tendenču novēršanā, kas saistītas ar ūdens trūkumu un neaizsargātību pret sausumu ES. Turpmākajās iedaļās aplūkots, ciktāl tas pašlaik ir izdevies, un konstatētas nepilnības pašreizējā ūdens trūkuma un sausuma novēršanas politikā.

3.1. 2007. gada politikas iespēju īstenošana

3.1.1. Atbilstošas ūdens cenas noteikšana

Daļēji tika īstenotas ŪPD minētās izmaksu atgūšanas un veicinošu izcenojumu prasības. Upju baseinu apsaimniekošanas plānā sniegta informācija par pašreizējiem ūdens pakalpojumu tarifiem, kur ūdens pakalpojumu definīcija bieži vien neatbilst Komisijas interpretācijai, jo tā ierobežo darbības jomu tikai ar dzeramā ūdens piegādi un notekūdeņu attīrīšanu, un tajā nav iekļauta mājāsaimniecību pašapgāde, aizsardzība pret plūdiem, hidroelektrostacijas, navigācija u. c.⁵. Pat tad, ja lietota plašāka ūdens pakalpojumu definīcija, finansiālo izmaksu atgūšana par ūdens pakalpojumiem vēl ne visās dalībvalstīs ir kļuvusi par normu, un vides vai resursu izmaksas bieži vien netiek ņemtas vērā.

Ja ūdens tarifi ir noteikti zemāki par izdevumu atgūšanas sliekšni, dzeramā ūdens tīklu aktīvu aizstāšanas pakāpe var būt nepietiekama noplūdes samazināšanai līdz ilgtspējīgam līmenim un attīrīšanai piešķirtais finansējums var būt nepietiekams vides mērķu sasniegšanai⁶.

Lauksaimniecībā, kas ir ūdeni visvairāk patērējošā nozare ES, ūdensapgādes saimnieciskās darbības izmaksas 10 dalībvalstīs sedz tikai daļēji, un kapitāla izmaksas bieži vien subsidē. Nozīmīga daļa no ūdens ieguves lauksaimniecības vajadzībām ES nav tarificēta, pat tajos reģionos, kur ir saspringta situācija ar ūdeni, un nav finanšu mehānisma, kas ļautu atgūt izmaksas saistībā ar vidi un resursiem no katras ūdens iegūšanas vai radīt stimulus efektīvākai

⁴ Modelis izveidots projekta *ClimWatAdapt* ietvaros.

⁵ Uzsāktas saistību neizpildes procedūras pret 8 valstīm, kas nav sniegušas informāciju. Pašreiz notiekošais dalībvalstu upju baseinu apsaimniekošanas plānu novērtējums rāda, ka pilnīga ūdens pakalpojumu definīcija ir lietota tikai 6 no 23 novērtētajām dalībvalstīm.

⁶ *Resource and economic efficiency of water distribution networks* (Ūdens piegādes tīklu resursefektivitāte un ekonomiskā efektivitāte), ERM galīgais ziņojums Eiropas Komisijai, 2012.

ūdens izmantošanai. Ūdens patēriņa uzskaitē ir sākotnējs nosacījums efektīvai ūdens sadalei un cenas noteikšanai⁷.

3.1.2. Ūdens un ar ūdeni saistītā finansējuma efektīvāka sadale

Ūdens ieguves vai izmantošanas atļauju iegūšanas procedūras lielākoties ir pieejamas visās dalībvalstīs, taču tās ievērojami atšķiras, un daļā Eiropas nelegāla ūdens ieguve joprojām ir nozīmīga problēma. Prakse ierobežot ūdens izmantojumu šā resursa trūkuma vai sausuma periodos ir ietverta daudzu dalībvalstu ūdens sadales politikās.

Dažās dalībvalstīs ierobežojumi ir noteikti atbilstoši ūdens lietošanas hierarhijai, saskaņā ar kuru vide dažkārt ir ietverta kā atsevišķa nozare. Ieguves noteikumi dažkārt ir stingrāki apgabalos, kuros izjūtams hronisks ūdens trūkums.

Ekoloģisko plūsmu sistēmas⁸ aizvien vairāk tiek izmantotas kā ūdens sadales elements, lai ierobežotu ūdens izmantojumu, noteiktu ūdens masu pārveides maksimālās robežas, uzturētu drošu bioloģisko stāvokli un palīdzētu koriģēt agrākās rīcības ietekmi.

Spānija ir Eiropā vienīgā valsts, kurā kopš 1999. gada ir bijusi iespējama ūdens izmantošanas tiesību tirdzniecība, un kopš 2005. gada ūdens tirgu papildina dažādi oficiāli un neoficiāli tirdzniecības mehānismi. Sausuma periodos, kas piemeklēja Spāniju no 2005. līdz 2008. gadam, tirdzniecība ūdens tirgū atvieglināja apstākļus tajos baseinos, kur visskarbāk bija izjūtams ūdens trūkums.

Progress tika panākts, kopējā lauksaimniecības politikā (KLP) iekļaujot ūdens daudzuma aspektus, un, lai saglabātu šādu virzību, būtiski ir panākt, lai Komisijas priekšlikumu noteikumi KLP jomā atbilstīgi savstarpējās atbilstības principam ietvertu ŪPD, izvirzot nosacījumus lauku attīstības fondu izmantošanai apūdeņošanas projektiem. Komisija priekšlikumā 2014.–2020. gadam noteikusi, ka efektīva ūdensapgāde un ūdens pieprasījuma pārvaldība ir ERAF un Kohēzijas fonda investīciju ūdens resursu apsaimniekošanā galvenās jomas. Turklāt paziņojumā⁹ atgādināts dalībvalstīm, ka, izmantojot kohēzijas politikas finansējumu, nepieciešams palielināt atbalstu efektīvai ūdens izmantošanai. Veicot pasākumus ūdens trūkuma un sausuma problēmu risināšanai, dalībvalstis joprojām izmanto tikai nelielu daļu no EIB līdzekļiem.

Augsnes izmantojuma pielāgošana, lai samazinātu ūdens resursu neaizsargātību, dalībvalstu līmenī nav izplatīta, un tiek atbalstītas ārkārtīgi sadrumstalotas darbības un tehniski pasākumi, nevis zemes un ūdens integrēta izmantojuma plānošana.

Dalībvalstīs reti tiek veikta izmaksu un efektivitātes un izmaksu un ieguvumu analīze nolūkā izveidot investīciju prioritātes saskaņā ar upju baseinu apsaimniekošanas plāniem; tāpēc procesā nav pilnībā paredzēts koordinācijas mehānisms finanšu resursu piešķiršanai prioritāriem jautājumiem⁶

3.1.3. Sausuma riska pārvaldības uzlabošana

Sausuma pārvaldības plānu izstrāde ir progresējusi, taču to īstenošana, kā arī integrācija upju baseinu apsaimniekošanas plānos un citos plānošanas dokumentos joprojām ir ierobežota.

⁷ *The role of water pricing and water allocation in agriculture* (Ūdens tarifācijas nozīme un ūdens ieguve lauksaimniecībā), *Arcadis et al* galīgais ziņojums Komisijai, 2012.

⁸ Noplūdes režīmi, kas nepieciešami, lai saglabātu būtiskus procesus veselīgās upju ekosistēmās, kā arī ūdens masu labu ekoloģisko stāvokli.

⁹ COM(2011) 17 galīgā redakcija.

Daži upju baseinu apsaimniekošanas plānu pasākumi ūdens ieguves samazināšanā vairākās nozarēs var sekmēt neaizsargātības samazināšanu pret sausumu; tomēr lielākoties tie ir vērsti uz ūdens trūkuma problēmas risināšanu.

Tika izveidots Eiropas Sausuma novērošanas centra modelis un noslēgta vienošanās par sadarbību ar galvenajiem datu vākšanas centriem Eiropas, reģionālā un vietējā līmenī. Tagad ir pieejami visas Eiropas sausuma rādītāji, kuru pamatā ir provizorisks dati par nokrišņu daudzumu, augsnes mitrumu, veģetācijas reakciju, un kombinēts sausuma rādītājs, kas paredzēts sausuma prognozēšanai lauksaimniecībā. Ir nepieciešamas turpmākas izstrādes rādītāju kopuma pārbaudei un uzlabošanai, datu papildināšanai valstu un upju baseinu līmenī, vidēja termiņa un ilgtermiņa sausuma prognožu pārbaudei un īstenošanai un bīstamības un riska analīzes veikšanai.

Tika panākts neliels progress attiecībā uz ES Solidaritātes fonda līdzekļu izmantošanu saistībā ar sausumu. Finansēšanas mehānisms tika iedarbināts tikai vienu reizi – saistībā ar 2008. gada sausumu Kiprā. Piemērošanas noteikumi pašlaik tiek pārskatīti.

3.1.4. Papildu ūdensapgādes infrastruktūras paredzēšana

Dažās dalībvalstīs tika izveidotas papildu ūdensapgādes infrastruktūras pirms visu ūdens taupības pasākumu iespēju izmantošanas, turklāt neņemot vērā „ūdens hierarhiju”. Dalībvalstis netika sistemātiski ņēmušas vērā jauno ūdensapgādes infrastruktūras plānu iespējamo ietekmi uz vidi.

Aptuveni 30 % upju baseinu apsaimniekošanas plānu, par kuriem tika veikts skrīnings, ir paredzēta rezervuāru un citu ūdensapgādes infrastruktūru izveide vai uzlabošana ūdens pieejamības palielināšanai un ūdens pieejamības trūkuma sociālekonomiskās ietekmes samazināšanai.

Ūdens pārvades shēmu izstrādi vai uzlabošanu ietver 25 % upju baseinu apsaimniekošanas plānu, taču šo shēmu nozīmīguma pakāpe ir atšķirīga; 50 % šo plānu paredz notekūdeņu atkalizmantošanu, savukārt 30 % upju baseinu apsaimniekošanas plānu ietver mākslīgu ūdens nesējslāņa papildināšanu un lietus ūdens savākšanu.

Atsāļošanas rūpnīcu celšana vai modernizācija ir paredzēta tikai nedaudzos upju baseinu apsaimniekošanas plānos, taču tam ir ļoti liela nozīme Dienvideiropas upju baseinos. Plānos ne vienmēr ir pietiekami ņemta vērā atsāļošanas kaitīgā ietekme uz vidi.

3.1.5. Ūdens patēriņa ziņā efektīvu tehnoloģiju un prakses veicināšana

Lai gan ir sasniegti ievērojami uzlabojumi efektīvā ūdens izmantošanā apūdeņojamās lauksaimniecības jomā, ar apūdeņošanas programmu uzlabojumiem un tehnoloģiju modernizāciju var vēl gūt nozīmīgus ūdens ietaupījumus. Tomēr saglabājas neskaidrība par to, cik efektīvi ūdens ekonomija uz lauka izpaužas vispārējā ūdens ietaupījumā lauku saimniecību un upju baseinu līmenī. Dažos gadījumos modernizācija izraisījusi kultūru intensifikāciju vai apstrādāto platību pieaugumu, nevis ūdens patēriņa samazinājumu¹⁰. Joprojām ir saglabājušās ievērojamas efektivitātes maržas celtniecībā, piemēram, saistībā ar ūdens krānu un dušas galvu ekodizainu.

¹⁰ *Water saving potencial in agriculture in Europe* (Ūdens taupīšanas iespējas Eiropas lauksaimniecībā) Bio intelligence Service galīgais ziņojums Eiropas Komisijai, 2012.

Dzēramā ūdens apgādes tīklu efektivitāte ES svārstās plašā amplitūdā. Dažos gadījumos ūdens sadales sistēmas ar zemu efektivitāti (augsts noplūdes līmenis) var būt ar optimālu ekonomisko efektivitāti, kas nozīmē, ka papildu investīcijas noplūdes samazināšanai izraisītu izmaksu palielinājumu iedzīvotājiem, taču nesniegtu papildu ieguvumus nedz iedzīvotājiem, nedz videi⁶.

Upju baseinu apsaimniekošanas plānu novērtējums liecina, ka tie bieži nav atbilstoši koordinēti ar citiem teritoriāliem un sociālekonomiskiem plāniem, piemēram, zemes izmantojuma plāniem. Šis koordinācijas trūkums līdztekus finansiāla atbalsta plānu neesībai smagi skar upju baseinu apsaimniekošanas plānu īstenošanu kopumā un jo īpaši pasākumus saistībā ar ūdens trūkumu un sausumu (tostarp ūdens efektīvas izmantošanas pasākumus).

3.1.6. Ūdens taupīšanas kultūras rašanās veicināšana Eiropā

Dalībvalstis ir īstenojušas plašu izpratnes veicināšanas pasākumu spektru, lai sekmētu ūdens taupīšanu, taču ne vienmēr tiek pietiekami izmantoti citi rīki, piemēram, veicinošas cenas, tādu ierīču ekodizaina finansēšanas mehānismi, kuras izmanto ūdeni, u. c.

Ilgspējīga patēriņa jomā ir izveidojušās divas noturīgas tendences attiecībā uz pārtikas un lauksaimniecības produktu sertifikācijas un marķēšanas sistēmām: sistēmas, kur galvenā uzmanība vērsta uz informācijas sniegšanu par produkta ūdens pēdu, un sistēmas, kur galvenā uzmanība vērsta uz labas ūdens pārvaldības sekmēšanu. Marķēšana, pamatojoties uz ūdens pēdu, pašlaik nav ieteicama, jo vairākiem patērētāju nebūtu pietiekamu zināšanu, lai interpretētu šo informāciju, un joprojām ir jārisina vairāki jautājumi par to datu pārredzamību un uzticamību, uz kuriem pamatojas ūdens pēda, un tajā netiek ņemtas vērā ūdens patēriņa sekas¹¹.

Eiropas ūdens partnerība ir izstrādājusi Eiropas programmu ūdens resursu labākai pārvaldībai *European Water Stewardship (EWS)*, kuras mērķis ir veicināt efektīvu ūdens izmantošanas praksi galveno lietotāju vidū. Sertifikācijas kritēriji ir cieši saistīti ar galvenajām prasībām saistībā ar ūdens trūkumu un sausumu, un tāpēc *EWS* var būt noderīgs rīks ūdens pārvaldības optimizācijai upju baseinu līmenī.

3.1.7. Zināšanu un datu vākšanas uzlabošana

Pagaidām nav pieejami ES mēroga hronoloģiski dati par ūdens daudzumu, tāpēc viens no pamatuzdevumiem ir to upju baseinu noteikšana, kurus mēdz skart ūdens trūkums. Ir jāuzlabo arī racionalizētu datu vākšana par stāvokli un noslodzi, ietekmi un ūdens trūkuma un sausuma problēmas risinājumu efektivitāti.

Saskaņā ar ŪPD kopējās īstenošanas stratēģiju tika panākts progress virzībā uz kopēju ūdens trūkuma un sausuma rādītāju piemērošanu. Pagaidām ir panākta vienošanās par trim rādītājiem:

- standarta nokrišņu daudzuma rādītājs meteoroloģiskā sausuma mērīšanai,
- fotosintēzē absorbētā aktīvā Saules starojuma frakcija (*fAPAR*) sausuma ietekmes uz veģetāciju mērīšanai,

¹¹ *Water footprinting and product labelling* (Ūdens pēdas noteikšana un produktu marķēšana), *RPA* galīgais ziņojums Eiropas Komisijai, 2011.

- ūdens ekspluatācijas indekss plus (*WEI+*), ar ko mēra ūdens ieguves radīto ūdens resursu noslodzi.

Šos rādītājus var aprēķināt, pamatojoties uz informāciju, kas vai nu jau ir pieejama, vai arī pašlaik tiek izstrādāta (piemēram, ūdens fiziskā bilance, ko pašlaik izstrādā Eiropas Vides aģentūra).

Ūdens trūkuma un ūdens izmantojuma efektivitātes izpēte ir nevienmērīgi sadalīta 6. un 7. pamatprogrammā, un ir vajadzīgi papildu centieni sinerģijas izveidei ar dalībvalstu izpētes darbībām, tostarp par ūdens taupīšanu un efektivitāti, un piemērotas koordinācijas nodrošināšanai ar politikas vajadzībām. Šie aspekti ir pakāpeniski iekļauti nesen uzsāktajos projektos.

3.2. Ūdens trūkuma un sausuma novēršanas pasākumu integrācija upju baseinu apsaimniekošanas plānos

Tika veikta izpēte par to, kā ūdens trūkuma un sausuma problēma risināta upju baseinu apsaimniekošanas plānos visās valstīs, kuras ir iesniegušas savus upju baseinu apsaimniekošanas plānus (tātad, izņemot Portugāli, Grieķiju un dažus Spānijas un Beļģijas reģionus)¹².

Upju baseinu apsaimniekošanas plānos visā Eiropā ir atzīts, ka ūdens trūkums un sausums ir nozīmīga problēma. Ziņots par ūdens trūkumu visā Vidusjūras reģionā un dažos Centrālās Eiropas, Austrumeiropas un Ziemeļeiropas reģionos. 41 % upju baseinu apsaimniekošanas plānu ūdens trūkums nav uzskatīts par nozīmīgu problēmu. Ziņots par sausumu vairākos upju baseinu apgabalos visā Eiropā, taču 40 % upju baseinu apsaimniekošanas plānu tā nav uzskatīta par nozīmīgu.

Daudzos upju baseinu apsaimniekošanas plānos ūdens kvantitatīvo rādītāju analīzei trūkst pietiekama pamatojuma: kvantitatīvie dati nav pietiekami, un ūdens trūkums bieži vien nav skaidri nošķirts no sausuma un otrādi. Ūdens pieprasījuma attīstības scenāriji ir aplūkoti tikai 35% upju baseinu apsaimniekošanas plānu, bet ūdens pieejamības scenāriji – tikai 25 % šo plānu. 80 % plānu nav novērtēta datu neskaidrība, un 90 % plānu nav precizēti finansējuma avoti attiecīgo pasākumu īstenošanai.

Pasākumi ŪPD mērķu sasniegšanai, palielinot ekosistēmu noturību, ir ietverti 45 % upju baseinu apsaimniekošanas plānu. Tikai attiecībā uz dažiem no baseiniem, kurus skar ūdens trūkums, upju baseinu apsaimniekošanas plānos ir paredzēta prioritāte ierobežot jaunus ūdeni patērējošus projektus.

Citu nozaru politiku ietekme uz ūdens trūkuma samazināšanu un sausuma ietekmes mazināšanu nav pietiekami ņemta vērā: tikai 12 % plānu ir identificēta ūdens resursu noslodze dažādās nozarēs.

Starptautiskajos baseinos joprojām saglabājas nozīmīgi trūkumi saistībā ar jautājumu risināšanu par ūdens kvantitātes rādītājiem nolūkā samazināt konfliktu riskus un veicināt ŪPD mērķu sasniegšanu. Tikai 5 % no aplūkotajiem starptautiskajiem upju baseinu apsaimniekošanas plāniem ietver koordinētus pasākumus attiecībā uz ūdens trūkumu un sausumu starptautisko upju baseinu kopumā.

---

¹² Attiecīgi ziņojumā var būt par zemu novērtēta ūdens trūkuma un sausuma problēma Eiropā.

3.3. Nepilnības pašreizējā politikā attiecībā uz ūdens trūkumu un sausumu

Iepriekš minētais novērtējums liecina par vairākām savstarpēji saistītām politikas nepilnībām ūdens trūkuma un sausuma problēmas risināšanā Eiropā. Tie ietver:

- konceptuālus trūkumus: joprojām nav pietiekama to cēloņsakarību izpratne faktoru, noslodzes, stāvokļu un ietekmes mijiedarbībā, kas var palīdzēt apzināt izmaksu ziņā efektīvākos pasākumus ūdens trūkuma un sausuma problēmas risināšanai; ūdens trūkums un sausums bieži vien netiek nošķirts, un rādītāji, ar ko raksturo abas parādības, līdz šim nav bijuši pietiekami. Nesen pieņemtie rādītāji ir jāaprēķina visai ES atbilstošā ģeogrāfiskā un laika mērogā. Tam ir vajadzīga saskaņota ES līmeņa datubāze;
- nepietiekama informācija: upju baseinu apsaimniekošanas plāni ietver tikai ierobežotus datus par pašreizējo un nākotnē paredzamo ūdens pieprasījumu un pieejamību, kā arī par pasākumiem saistībā ar ūdens trūkumu un sausumu, finansējuma pieejamību un to paredzamo ietekmi uz ūdens trūkumu un sausumu. Stabils informācijas trūkums kavē pareizi novērtēt pasākumu efektivitāti un sociālekonomisko ietekmi;
- politikas, vadības un īstenošanas nepilnības: kopumā vairākums dalībvalstu ierosināto atbalsta darbību un pasākumu ūdens trūkuma un sausuma problēmas risināšanai attiecas uz noslodzi, stāvokli un ietekmi, dodot priekšroku pasākumiem, kuru mērķis ir palielināt ūdensapgādi. Pasākumi, kuri attiecas uz galvenajiem faktoriem, kas ir ūdens trūkuma un sausuma pamatā, vai tādu papildu pasākumu īstenošana kā ūdens patēriņa uzskaitē, cena/subsīdijas un ūdens patēriņa ierobežojumi, ir ierosināti tikai dažos upju baseinu apsaimniekošanas plānos. Nav skaidrs, kas ir atbildīgs par ierosinātajiem pasākumiem un kā tos finansēs. Koordinācija ar citiem plānošanas procesiem un finanšu resursu pieejamība nav pietiekama. Visbeidzot, nav noteikta saikne starp ūdens trūkumu un ekoloģiskajām plūsmām.

4. LABĀKI ŪDENS DAUDZUMA PROBLĒMU RISINĀJUMI NĀKOTNĒ

Galvenais mērķis, risinot ūdens trūkuma un sausuma problēmu, ir atjaunot vai saglabāt ūdens bilanci visos Eiropas upju baseinos, pilnībā ņemot vērā ūdens ekosistēmu vajadzības pēc ūdens.

Lai gan ŪPD noteiktās prasības par ūdens daudzumu nav sīki detalizētas attiecībā uz virszemes ūdeņiem¹³, ir diezgan maza iespēja, ka ūdens masa, kuras plūsmu ievērojami mainīja, piemēram, pārmērīga ieguve, varētu sasniegt labu ekoloģisko stāvokli. Tāpēc ūdens daudzuma atbilstošā pārvaldība ir ŪPD netieši norādīta prasība. Kopēja nostāja attiecībā uz ūdens trūkumu un sausumu tika panākta kopējās īstenošanas stratēģijas procesā. Tas pilnībā jāņem vērā nākamajos upju baseinu apsaimniekošanas plānos.

Eiropas inovāciju partnerībai ūdens resursu jomā¹⁴ var būt liela nozīme tādu inovatīvu risinājumu izstrādes atvieglošanā, kuru mērķis ir ūdens daudzuma problēmu risinājums, savukārt Eiropas inovācijas partnerība (EIP) saistībā ar lauksaimniecības ražīgumu un ilgtspēju¹⁵ pievērsīsies ūdens pārvaldībai lauku saimniecību līmenī, sekmējot efektīvāku ūdens izmantošanu lauksaimniecībā. Turklāt ir vairāki nozīmīgi rīki ūdens daudzuma

¹³ Kvantitātes prasības ir skaidri noteiktas attiecībā uz gruntsūdeņiem.

¹⁴ COM (2012) 216.

¹⁵ COM (2012) 79.

pārvaldības uzlabošanai nākamajos upju baseinu apsaimniekošanas plānos. Galvenie no tiem ir aplūkoti turpmāk.

4.1. Ekoloģisko plūsmu definēšana un īstenošana

Atbilstošu ekoloģisko plūsmu izveide un uzturēšana visās Eiropas ūdenstilpēs ir būtiska efektīvai ūdens trūkuma problēmu risināšanai un laba ekoloģiskā stāvokļa nodrošināšanai, kā prasīts ŪPD, kā arī ievērojams papildu ieguvums enerģijas taupīšanai, klimata pārmaiņu ierobežošanai un pielāgošanai, dabai un bioloģiskajai daudzveidībai. Tas prasa pielāgot pašreizējo ūdens sadali, lai ņemtu vērā no ūdens atkarīgo ekosistēmu ekoloģiskās vajadzības. Ja ūdens sadale atspoguļos ekoloģisko plūsmu vajadzības, būs iespējams novērst vai ierobežot ūdens trūkuma un sausuma ietekmi.

4.2. Ūdens efektīvas izmantošanas definēšana un tās mērķu īstenošana

Upju baseinu apsaimniekošanas plāniem jāietver kvantitatīvi dati par ūdens pieprasījumu un pieejamību, tostarp labākas prognozes attiecībā uz ūdens pieejamību un patēriņu. Datiem jābūt arī pārredzamākiem, un tajos jābūt norādītām neskaidrībām, laikposmiem, kā arī avotiem. Reģionos, kuros mēdz būt sausuma periodi, neskaidrības un variācijas saistībā ar tiem (piemēram, ūdens pieejamību) vajadzētu ņemt vērā, izstrādājot upju baseinu apsaimniekošanas plānus, nevis uzskatīt sausumu par pēkšņiem ekstremāliem laikapstākļiem.

Visos nozīmīgākajos sektoros, kuros patērē ūdeni, iespējams veikt virkni pasākumu ūdens efektīvai izmantošanai: lauksaimniecībā, rūpniecībā, sadales tīklos, celtniecībā un enerģijas ražošanā. Taču ūdens taupīšanas iespējas ir ļoti atkarīgas no konteksta, un vēlams, lai mērķus vietējā līmenī noteiktu ieinteresētās personas, kas dziļi pārzina atšķirīgos ūdeni patērējošos sektorus un hidroloģiskā cikla komponentus un kas var nodrošināt, lai mērķi būtu saskanīgi un lai efektīvas izmantošanas mērķi tiktu īstenoti līmenī, kurā sociālekonomiskās izmaksas ir viszemākās.

4.3. Efektīvas ūdens izmantošanas ekonomisko stimulu veicināšana

ŪPD 9. panta pareiza īstenošana ir būtiska ūdens trūkuma un sausuma problēmu risināšanai. Ir nepieciešama ekonomikas instrumentu darbības jomas paplašināšana, lai nodrošinātu, ka tie sniedz stimulus ilgtermiņam ūdens ieguvei un izmantošanai: ir jāievieš tarifi tur, kur to vēl nav; jāveicina uz patēriņu balstīta ūdens tarifācija; jāpaplašina ieguves nodevu un nodokļu nozīme, lai lietotāji lēmumu pieņemšanā ņemtu vērā vides un resursu izmaksas.

Nodrošinot, lai ekonomikas instrumenti labāk atspoguļotu ūdens ekonomisko vērtību, ūdens pakalpojumu sniedzēji tiktu stimulēti veikt papildu investīcijas noplūdes kontrolē, veicinot gan pilnīgu izmaksu atgūšanu, gan ūdens pakalpojumu sniegšanas ilgtermiņa noturību un efektivitāti. Visbeidzot, finanšu ieņēmumu novirzīšana pasākumiem saistībā ar ūdens trūkumu un sausumu arī veicinās mērķu sasniegšanu šajā jomā.

Ūdens tirgus / ūdens izmantošanas tiesību pārdošanas mehānismu izveide ar konkrētu videi par labu noteiktu sliedzi ir mehānisms, kas var sniegt izdevību izstrādāt atlīdzības sistēmu par ekosistēmiskajiem pakalpojumiem un tā sasniegt noturīgu stabilitāti upju baseinos, kuriem raksturīgs ūdens deficīts. Netieši ieguvumi ietver (pagaidu vai pastāvīgu) ūdens izmantošanas tiesību pārdali starp izmantotājiem ekonomikas jomā, kas var sniegt papildu ekonomiskos ieguvumus.

4.4. Zemes izmantojuma vadība ūdens trūkuma pārvarēšanai

Nodrošināt saskaņu starp jaunās ekonomikas attīstību un ūdens pieejamību ir pamatu pamats ilgspējīgai noturībai, un zemes izmantojumam jāpievērš īpaša uzmanība. Tas pastiprina nepieciešamību pēc atbilstošas integrācijas starp upju baseinu apsaimniekošanas plāniem un citiem ekonomikas un teritoriālās plānošanas instrumentiem.

Lai to nodrošinātu, upju baseinu apsaimniekošanas plāniem pirms to pieņemšanas jābūt atbilstoši koordinētiem ar citiem teritoriālajiem un sociālekonomiskajiem plāniem, un, lai tos īstenotu, jābūt precizētiem finansējuma avotiem. Tas nodrošinās, ka darbību izmaksas un ieguvumi tiek atbilstoši ņemti vērā un ka tiek ņemts vērā ŪPD minētais princips par izmaksu efektivitāti, lai par zemākajām izmaksām sasniegtu upju baseinu apsaimniekošanas plāna mērķus.

4.5. Sausuma pārvaldības uzlabošana Eiropā

Eiropas Sausuma novērošanas centra turpmākā attīstība – tā uzdevums ir būt par agrās brīdināšanas sistēmu – būs nepieciešams rīks, lai palīdzētu dalībvalstīm un ekonomikas operatoriem rīkoties cik vien agri iespējams un sagatavoties nākamajiem sausuma periodiem. Tas būtu jāapvieno ar efektīvu ES Solidaritātes fonda pielāgošanu ārkārtēja sausuma gadījumos, lai tiktu galā ar neizbēgamiem zaudējumiem.

Ir jāvelta vairāk centienu atbilstoša darbību kopuma izstrādei un īstenošanai, lai risinātu sausuma problēmas upju baseinu līmenī ŪPD plānošanas procesā. Zemes izmantošanas attīstībai jābūt saskanīgai ar ūdens pieejamību upju baseinos, tostarp tā mainīgumu. Šajā sakarībā zaļajām infrastruktūrām, piemēram, ūdens aiztures pasākumiem, var būt ļoti labvēlīga nozīme.

Turklāt ir jābūt iespējai izmantot citas ūdensapgādes iespējas ar zemu ietekmi uz vidi, piemēram, ūdens atkalizmantošanu.

4.6. Sekmēt izturību pret klimata pārmaiņām

Paredzams, ka klimata pārmaiņas pasliktinās jau pašlaik esošās spriedzes ietekmi uz ūdeni, jo nokrišņu daudzuma svārstības līdztekus vidējās temperatūras pieaugumam izraisīs ievērojamas ūdens resursu kvalitātes un to pieejamības izmaiņas. Politiskajā reakcijā attiecībā uz ūdens trūkumu un sausumu ir jāparedz pielāgošanās pasākumu kopums.

5. SECINĀJUMI

Ūdens trūkuma un sausuma problēmu risināšanas politikas vispārējais mērķis – novērst pašreizējās tendences attiecībā uz ūdens trūkumu un sausumu – vēl nav sasniegts, lai gan ir panākts progress, īstenojot 7 politikas instrumentus, kas precizēti Komisijas 2007. gada paziņojumā¹.

Ūdens trūkuma un sausuma problēmu risināšanas politiku dalībvalstis zināmā mērā uzskatījušas par autonomu politiku, un ir kritiski nepieciešams vairāk koncentrēties uz kvantitātes jautājumiem ŪPD īstenošanā. Nākamajos ŪPD īstenošanas ciklos tas jānodrošina līdztekus turpmākai ūdens daudzuma jautājumu integrācijai nozaru politikā.

Vairākums dalībvalstu īstenoto pasākumu attiecas uz noslodzi, stāvokli un ietekmi, un tikai nedaudzi pasākumi attiecas uz galvenajiem faktoriem.

Identificētie politikas trūkumi un konkrētas iespējas to novēršanai ir aplūkotas Komisijas paziņojumā “Konceptuālais plāns par Eiropas ūdens resursu aizsardzību” nolūkā pilnīgāk integrēt ūdens daudzuma jautājumus vispārējā politikas kontekstā. Attiecīgā gadījumā vairāk politikas pasākumu var tikt aplūkoti stratēģijā par pielāgošanos klimata pārmaiņām, kura paredzēta 2013. gada pavasarī.